

KESKKONNATASUDE RAAMKAVA 2016 + peamised arengusuunad

Koondatud on Keskkonnaministeeriumi sisuosakondade, Keskkonnaameti, Keskkonnainspektsiooni, ümarlaudadel arutatud ja koostööpartnerite poolt kirjaliku tagasisidena esitatud ettepanekud keskkonnatasude süsteemi muutmiseks.

ÜLDISED KESKKONNATASUDE REGULATSIOONI MUUDATUSETTEPANEKUD

1. ettepanek: Vaadata üle laekunud keskkonnatasude jaotumine KIKi, KOVi ja riigieelarve vahel ning määrata kindlad protsendid, kui suur osa laekunud tasudest peaks kompenseerima KOVile välismõjud, kui palju nõuab riik tulu enda loodusvara kasutamise eest (REsse maavarade ja vee erikasutuse tasud) ning kui palju peetakse vajalikuks investeerida tagasi keskkonda (KIKile saastetasud, osa loodusvarade tasudest). Kaotada tuleks praegune 2009. või 2011. aasta tasumääradest sõltuv jaotus. Muuhulgas tuleb RaMiga läbi rääkida keskkonnatasude arvestamine tasandusfondis.

Vajaduse põhjendus

Kehtiva seaduse järgi on keskkonnatasude laekumine RE, KOVide ja KIKi vahel seotud konkreetse aasta tasumääraga. Selline süsteem ei ole läbipaistev, arvutused on keerulised ning laekumise jaotuse sisuline põhjendus seotuna valitud aasta tasumääraga on nõrk.

Rakendamine

Riiklikul tasemel tuleb kokku leppida, missugused on keskkonnatasude seaduse eesmärkidest tulenevalt laekumiste jagunemise proportsioonid ja millest need võiksid edaspidi tuleneda. Selleks on vajalik arutelu ja koostöö RaMiga. Eraldi tuleb arutada kaheosalise ehitusmaavarade tasu puhul püsiva osa laekumise jaotust KOVide ja RE vahel ning seda, kas laekumisi KOVidele võetakse arvesse tasandusfondis.

Muudatuse selgitus

Keskkonnatasude seaduses on sätestatud keskkonnatasude rakendamise eesmärk ning laekunud keskkonnatasude kasutamise eesmärk. Selleks, et selgemalt tagada nende eesmärkide täidetud, tuleks otsustada, missugused on vastavate eesmärkide täitmiseks eraldatavate vahendite proportsioonid keskkonnatasude laekumisel.

Kui riik peab otstarbekaks nõuda maavarade kaevandamisel ühiskonnale ühise loodusvara kasutamise eest tulu nt 20%, siis see tähendab, et 20% laekuvast maavara kaevandamisõiguse tasust laekub riigieelarvesse sihtotstarbeta. Maavara kaevandamisõiguse ülejäänud laekunud tasusummast tuleb määrata osa, mille alusel kompenseeritakse KOVile kaevandamistegevusega kaasnev häiring ja seda ei peaks arvama tasandusfondi. Näiteks oleks see 15% laekunud tasust. KIKile laekuks kaevandamisõiguse tasust seega 65% keskkonnaseisundi hoidmiseks ja keskkonnakaitseliste investeeringute teostamiseks.

Arutluskäik võib olla ka vastupidine ehk võib määrata, kui suure osa keskkonnatasust peaks kindlasti tagasi keskkonda investeerima (näiteks 70%). Seda ületava osa jaotus sõltub eelarveläbirääkimistest (kõik RE, kõik KOV, teatud jaotus KOV-RE vahel ja KOVi osa tasandusfondis arvestamise/mittearvestamise aspekt).

Tegevus: Arutelu sisuosakondade ja RaMiga.

2. ettepanek: Saastetasude määrade puhul võiks arvestada käitaja heite vastavust THSist tulenevale Parima Võimaliku Tehnikaga Saavutatavale Heitetasemele (PVT SHT).

Vajaduse põhjendus

Hetkel on saasteaine tonni hind keskkonnanõuete rangusest sõltumata kõigile käitajatele võrdne. Aastani 2016 tõusevad saasteainete tasumäärad kiires tempos ja saaste eest peab tasuma hoolimata püsimisest rangetes piirnormides. Saasteainete tasumäärade kiirem kasv peaks motiveerima tehnoloogilisi investeeringuid teostama, et saasteteket/heidet vähendada.

Kui ettevõtte on teinud investeeringud ja võtnud kasutusele PVT, millega heide on viidud selle tegevuse jaoks THS alusel kehtestatud PVT SHT piirnormini, ei ole saastetasu tehnoloogia uuendamist ja saastetasu heidet oluliselt vähendama motiveeriv funktsioon enam sama ilmne ega pruugi olla majanduslikult otstarbekas (sh ühiskondlikult otstarbekas).

Samas on heite vähendamisele motiveerimine ka edaspidi vajalik valdkondades, kuhu PVT SHT regulatsioon ei laiene, seega üldiselt peaksid tasumäärad vastavalt prioriteetsusele ja ohtlikkuse klassile tõusma ka edaspidi.

Rakendamine

Kui ettevõtte tegutseb PVT SHT piirnormides, sh on ebaoluline, mis konkreetse tehnoloogiaga see tase on saavutatud, ei tõuse keskkonnatasud aastast 2016 enam (või tõusevad ainult prognoositud SKP kasvu või valitud indeksi võrra). Tasumäärade baastaseme valik on arutelukoht. Teistele ettevõtetele nähakse ette saasteainete tasumäärade tõus uueks perioodiks vastavalt kujundatud määradele. Vajadusel saab seada THSi alusel PVT SHT piirnormides püsivatele käitajatele saasteainete jaoks ka koguselised künnised, mille ületamisel tasumäärad tõusu jätkavad.

Pädev asutus sätestab HPVd, mis tagavad, et tavapärastel käitamistingimustel ei ületa heide PVT-järeldusi käsitlevas otsuses sätestatud PVT SHTd, kas:

- a) sätestades heite piirväärtused, mis ei ületa PVT SHT; või
- b) sätestades väärtuste, ajavahemike ja võrdlustingimuste osas punktis a osutatutest erinevad heite piirväärtused.

NB! Kui kohaldatakse punkti b, hindab pädev asutus vähemalt üks kord aastas heiteseire tulemusi, tagamaks, et tavapärastel käitamistingimustel ei ole heide ületanud PVT SHT. Märkus: hindamine, et *de facto* ei ole PVT SHT ületatud.

Lisavõimalus: Ettevõtted, kelle jaoks ei ole PVT SHT nõudeid ette nähtud, võiksid saada taotleda rangemates piirväärtustes tegutsemist (tuletatud vastava valdkonna PVT SHT nõuetest, mille taseme hoidmiseks ettevõtte viib läbi/on juba teostanud vajalikud investeeringud ja seega on põhjendatud saastele ainult baasmäära rakendamine).

Muudatuse selgitus

Muudatus võimaldab saastetasude süsteemi paindlikkust tõsta ja olukorraspetsiifiliste või tegevusalaspetsiifiliste aspektide arvestamist. Saastetasudega tuleks rõhk suunata sinna, kus saasteainete heide on suurema mõjuga või ei ole selle vähendamiseks rakendatud piisavaid meetmeid. Saastetasu väheneks nendele käitajatele, kes tegutsevad PVT SHT piirnormides või kelle keskkonnakasutus on viidud võrreldava miinimumini, st saastetasu tõstmine ei too eeldatavalt enam kaasa heite vähendamiseks investeeringuid kindlaks määratud perioodi jooksul (nt IED kehtimise aeg).

Tegevus: Koostöös Keskkonnaametiga analüüs mõjutatud ettevõtete kohta, sh kui paljudele juba rakenduks vaid baasmäär ning missugune on ettevõtete tulu/mis tasemele baasmäär kehtestada.

VALDKONNASPETSIIFILISED MUUDATUSETTEPANEKUD

I Maavara kaevandamisõiguse tasud

Põlevkivi

Ettepanek: Maavarade tasumäärade hierarhia hinnatakse ümber lähtudes KeTSis sätestatud teguritest (§ 9 lg 8) ning lisanduvatest kaalutlustest selle osas, kui palju riik nõuab enda loodusvaralt loodavalt väärtuselt ühiskonnale tulu. Põlevkivi tasumäär tõstetakse hierarhias õiglasele kohale.

Vajaduse põhjendus

Hetkel tasustatakse põlevkivi madalamalt kui näiteks tehnoloogilist lubjakivi, dolokivi või isegi liiva. Riiklikult strateegilise ja kaevandamisel suure keskkonnamõjuga maavara eest ebaproportsionaalselt madala tasu nõudmine ei pruugi ühiskonnale õigel hetkel tagada piisavalt tulu selle maavara kasutamisest ja kaevandamine jätab sellest hoolimata maha jääkreostuse (nt kehvast seisundis põhjaveekogumi, mida ei pruugi enam saada kasutada joogiveeks), muudetud maastik, langatused.

Rakendamine

Hinnata põlevkivi kaevandamisõiguse tasu vastavalt riiklikule huvile selle kaevandamisest, kasutamisest ja välismõjudest tulenevalt. Diferentseeritud tasumäära põlevkivi erinevale kasutusele ei rakendata.

Muudatuse selgitus

Põlevkivi tarbitakse seni valdavalt elektrienergia tootmiseks, kuid ka õlitootmine on viimastel aastatel kasvanud. Põlevkivi tarbimine on suurenenud ning selle põhjuseks on eelkõige elektri ja õli eksport, mitte siseriikliku tarbimise kasv. 2012. aastal toodeti elektrit sisemisest tarbimisest 29% rohkem. Viimase 14 aastaga on elektrienergia eksport kasvanud ligi seitse korda. (Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2012.-2013. aastal, Riigikontroll, p 190) Põlevkivi õlitootmine on kõrgete naftahindade mõjul aastatel 1999-2012 stabiilselt kasvanud. Muuhulgas on tehtud plaanid ja investeeringuid õlitootmismahutuste mitmekordistamiseks. Toodetud põlevkiviõlist viidi 2012. aastal Eestist välja 78%. Põlevkiviõli eksport on 14 aastaga kasvanud ligi 8 korda. (Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2012.-2013. aastal, Riigikontroll, p 191) Varasemalt oli põlevkivi tasumäära kujundamisel eraldi põhjendatud strateegiline lähenemine riikliku konkurentsivõime ja leibkondade kulutuste madalal hoidmise vajadusest tulenevalt, kuna enamik põlevkivi kasutati siseturule elektritootmiseks ning elektriturg oli suletud. Vaba elektrituru tingimustes ja areneva põlevkiviõlitööstuse puhul, kus toodetud õlist enamik eksporditakse, ei ole enam põhjendatud tasumäära kunstlikult madalal hoidmine. Samas peab silmas pidama, et põlevkivi kasutatakse kõige tõhusamalt e õlitootmiseks.

Tegevus: läbirääkimised põlevkivitööstuse, MKMi ja RaMiga erinevate põlevkivi kaevandamisõiguse tasu stsenaariumide üle.

Ehitusmaavarad

1. ettepanek: ühtlustatakse tehnoloogilise dolo- ja lubjakivi tasumäärad (osaliselt), madalamargilise lubja- ja dolokivi tasumäärad, dolokivi ja lubjakivi täitepinnase tasumäärad, liiva ja kruusa täitepinnase tasumäärad. Viimistlusdolokivile ja viimistluslubjakivile edaspidi ei kehtestata tasumäära, kuna kodifitseeritud maapõueseaduse alusel kehtestatavates määrustes ei sätestata sellist maavara kasutusala.

Vajaduse põhjendus I

Kehtiva süsteemi järgi on eristatud maavarade tasumäärad, mille omadused, defitsiitsus, kvaliteet, kasutusala ja muud olulised tasumäära kehtestamise aluseks olevad tegurid on koondhinnangu raames võrdsed.

Rakendamine I

Läbi viiakse ühtlustamise protsess, kusjuures ei ole põhjust väärtustada ühte maavara edaspidi madalamalt kui varem, st ühtlustamine peaks olema suunatud seni sarnasest maavarast madalamalt väärtustatud maavara tasumäära viimiseks samaväärse maavaraga võrdsele tasemele.

Selgitus I

Ehitusmaavarasid on seni KeTSis eristatud nende kvaliteedi, kasutusala ja tasumäära lõikes. Raamkava koostamise käigus vaadati üle ja hinnati iga maavaratasu puhul KeTSis sätestatud kriteeriume maavara hinnastamise alustena (KeTS § 9 lg 8) ning riigi majanduslikust ja sotsiaalsest huvist tulenevaid kriteeriume selle maavara puhul. Hindamise tulemuste põhjal ei ole teatud maavaraliikide tasumäärade eristamine edaspidi põhjendatud ning nende maavarade tasumäärad ühtlustatakse.

Tegevus: hinnata tasumäärade ühtlustamise majanduslikku mõju ja vajalikku ülemineku aega.

2. ettepanek (rakendatakse täiendavalt 1. ettepanekule): maavara kaevandamise tasu (kehtivas seaduses maavara kaevandamisõiguse tasu) tasumäära jaotamine kaheks, millest ühte osa rakendatakse kaevandamisõiguse omandamise hetkest alates igal aastal määratud mahus kuni maardla korrastamistegevuste lõpetamiseni maavarade võimalikult efektiivseks väljamiseks ning maardlate broneeringute vähendamiseks (edaspidi maavara kaevandamisõiguse tasu – KÕT). Maavara kaevandamise tasu (KT) teine osa rakendub maavaravaru väljamisel (maavara väljamistasu – VT) ehk kehtivale süsteemile sarnaselt.

Vajaduse põhjendus II

Kehtiva süsteemi tulemusel on ehitusmaavarade puhul ilmnenud mäeeraldiste broneerimise ja kasutuseta seismise probleem (vt ka lisa 1). Nimelt kaevandatakse keskmiselt aastas vaid 30% loas märgitud keskmisest kaevandamise mahust. Keskmise aastamäär väljendab sisuliselt loa taotleja tegevuse plaani. Seadus näeb ette, et loa alusel kaevandada antav varu ei tohi olla suurem kui kaevandamise aastamäär ja loa kehtivusaja aastate korrutis. Samas keskmise aastamäär ületamine mingeid sanktsioone kaasa ei too. Järjepidevalt keskmisest kaevandamise mahust vähem kaevandamine toob enamasti kaasa esialgu määratud loa kehtivusaja pikendamise.

Maksimaalse aastamäär aluseks võib olla piirang varu kasutada, millest sõltub ka uute lubade andmine (põlevkivi ja turvas) või keskkonnanõuded või mõlemad. Kaevandada antav varu ei tohi olla suurem kui kaevandamise maksimaalse aastamäär ja loa kehtivusaja aastate korrutis. Maksimaalset aastamäär ületada ei tohi (sanktsiooniks 5 x tasu + trahv loa nõuete rikkumise eest). Aastamäär määratakse loale taotluse alusel, arvestades seaduse nõudeid, keskkonnatingimusi ja tehnoloogiat.

Lausa 30% kaevandamislubade puhul deklareeriti 2013. aastal koguseks 0. Kokkuvõttes viib karjäärade kasutuseta seismine ja keskmisest planeeritud kaevandamismahust järjepidevalt vähem kaevandamine mitmete karjäärade ebaotstarbeka lahtihoidmiseni ning kaevandamistegevuse venimiseni, ehkki häiringud kohalikele elanikele on samad. Teisalt võimaldab see taotleda kaevandamislube, kui selleks puudub vastavas asukohas sel hetkel majanduslik tasuvus ja nõudlus,

st lubade jaotus ettevõtete vahel ei pruugi olla majanduslikult põhjendatud.

Rakendamine II

Kaevandaja hakkaks maksma kaevandamisõiguse omandamise hetkest maavara kaevandamisõiguse eest tasu, mis moodustab maavara kaevandamise tasust määratud proportsiooni väljamistasuga, ja maavara väljamisel ühiku kohta kehtivat tasu :

$$[KT=X\% \times KT (K\ddot{O}T)+ Y\% \times KT (VT)], X\%+Y\%=1$$

Näide: Kõrgemargilise dolokivi tasumäär 2015. a on 2,02 eur/m³

Püsitasu ja väljamistasu proportsioon on 20%/80%.

Püsitasu ühiku kohta on seega 0,2*2,02=0,404 eur

Väljamistasu ühiku kohta on 0,8*2,02=1,616 eur

Kaevandamisõiguse tasu aastas ehk püsitasu arvutatakse järgmise meetodika alusel:

$$\text{Kaevandatava varu kogus / loa kehtivusaeg} = \text{keskmine kaevandatav kogus aastas (KKKA)}$$

Näide jätkub:

Tarbevaru loa alusel 2 554 400 m³, loa kehtivus on 15 a

KKKA on 2 554 400/15=170 293 m³

Aastane kaevandamisõiguse tasu on seega

$$K\ddot{O}T=KKKA \times KT \times X \%$$

Ehk 170 293*2,02*0,2=170 293*0,404=68 798,5 eurot

$$\text{Kvartalis maksab ettevõtte } K\ddot{O}T/4$$

68 798,5/4=17 199,6 eurot

Kui ettevõtte väljab 2015. a 1/3 KKKAst, makstakse väljamistasu

1/3*170 293*2,02*0,8=1/3*170 293*1,616=91 731 eurot

$$\text{Kokku maksab ettevõtte aastas } K\ddot{O}T+VT=KT$$

68 798,5+91 731= 160 529,5 eurot

Ettevõtte maksab fikseeritud tasu vaid kuni maardla ammendamiseni ja korrastamistöde lõpetamiseni. Süsteem põhineb SEI Tallinna 2011. a valminud uurimisel „Mäerendi ja tagatisraha rakendamise praktiline lahendus“, <http://www.seit.ee/failid/847.pdf>.

Kaevandamisõiguse tasu koguseliseks aluseks on seega loas märgitud kaevandatava varu ja kehtivuse alusel arvutatud keskmine kaevandatav kogus aastas (NB! tegemist on arvutusliku suurusega, mis ei pruugi vastata loas märgitud keskmisele kaevandamismäärale). Igal aastal on arvutuse aluseks sama kogus.

Kaevandamisõiguse tasu suurus ehk proportsioon kaevandamise tasust määratakse kas

a) % vormis või

b) konkreetse tasumäära osana (nt kõrgemargilise dolokivi puhul 40 eurosentit m³ kohta).

Eeltoodud näites kirjeldati KÕTi osa % vormis. Sarnaselt võib iga maavaraliigi jaoks määrata 2015. a põhjal proportsiooni, mille KÕT peaks moodustama, kuid edaspidi lähtutakse valitud proportsiooni absoluutväärtusest eurodes ühiku kohta. Siin on arutelukoht.

Väljamistasu ühiku kohta muutub ajas ja selle määramise puhul võib samuti kaaluda alternatiive:

a) muutuva osa tasumäär kujuneb praeguse süsteemi järgi (nt kehtestatakse 5 a ette);

b) muutuva osa tasumäär vaadatakse üle määratud tsükli järel ning selle muutmise aluseks olev meetodika on eelnevalt kokku lepitud (näiteks 3aastane tsükkel ja muutuse aluseks on majanduslik olukord, nõudlus maavara järele, kaevandamise tehnoloogia jms).

Muudatuse selgitus II

Kehtivatele lubadele kehtestatakse üleminekuage (3 a), mille jooksul ettevõtte saab vastavalt majanduslikele kaalutlustele kas jätkata tavapärasest kaevandamistegevust, kaevandamisloa ümber registreerida või kaevandamistegevust kiirendada ja alustada korrastamistöödega, kui karjäär on ammendumas. Olemasolevate lubade puhul ei arvutata KÕTi mitte loa kehtivuse ja kaevandada antud koguse järgi, vaid muudatuse jõustumise hetkeks kaevandada jäänud koguse ja aastate arvu alusel loa kehtivuse lõpuni.

Tegevused: Koostöös maapõue osakonnaga täiendada maavarade hindamise maatriksit selgituste ja viidetega allikatele. Maavara kaheosalise tasu erinevate proportsioonide majandusliku mõju ja riskide analüüsi teostamine.

Lisaks eelnevale võib kaaluda: kas liiva 0,5 koefitsient peaks jääma kehtima.

Turvas

1. ettepanek: ühtlustatakse hästi- ja vähelagunenud turba tasumäärad vähelagunenud tasumäära tasemel.

Vajaduse põhjendus

Turba kaevandamisel on seatud eesmärgiks olemasolevate karjääride võimalikult täielik kasutamine enne uute karjääride rajamist. Turba kaevandamisel ei pruugi turbalasundid olla nii selgelt eristatavad, et hästi- ja vähelagunenud turba osatähtsust kaevandatud koguses määrata. Seetõttu ei ole piisava täpsusega määratav tasustamise aluseks olev faktiline asjaolu. Edaspidi peaks lähtuma sellest, et kaevandada antud maavaravaru kogus väljatakse võimalikult täielikult ja mitte eristama vähe- ja hästilagunenud turvast.

Rakendamine

Hinnatakse tasumäärade ühtlustamise tase ja üleminekuaja vajadus.

Muudatuse selgitus

Üleminekuaja lõpuks on tasumääri muudetud selliselt, et kehtima hakkab ühtne tasumäär turba kaevandamise eest.

Tegevus: Hinnata mõju turbatootjatele ning muutuse sisseviimiseks üleminekuagega.

III Vee erikasutusõiguse tasud

Üldine ettepanek: Vaadata üle põhjaveekihtidele kehtestatud tasumäärad ning kujundada nende tasemed nii, et hind vastaks mõjule, mida sellega soovitatakse avaldada.

Vajaduse põhjendus

Kehtivate tasumäärade puhul on tehtud erandid kaevandustele ja karjääridele sama põhjaveekihi kasutamise puhul võrreldes samast põhjaveekihist vee võtmisega muul otstarbel. Samuti on eristatud samade omadustega mineraalvee kasutamist ravivanniveeks ja joogiveeks, kuigi vett võetakse samast kihist. Sellised erandid tuleb võrdse kohtlemise tagamiseks kaotada.

Ülejäänud põhjaveekihtidest veevõtu tasustamisel peab silmas pidama, et tasumäär suunaks kasutajamaapinnalähedasemaid veekihte, kuna nende veevaru taastub kiiremini. Samuti on nendesse veekihtidesse uute kaevude rajamine ohutum, kuna ei ole võimalust ülemiste veekihtide vett ja maapinnalt pärinevat reostust alumistesse veekihtidesse lasta.

Tasu ei tohiks suunata inimesi kasutama sügaval asuvaid veekihte (eelkõige O-Cm ja Cm-V veekihte). Nimetatud kihtide veevaru on põhimõtteliselt taastumatu ja nende veekihtide seisund on ohustatud soolase vee sissetungi pärast juba täna. Tasu suurus ei tohiks sõltuda vee kasutamise otstarbest. Põhjavee kui loodusressursi seisukohast ei ole oluline, milleks seda vett kasutatakse. Muutused põhjaveevoolusuunas ja põhjaveekihi tasemes sõltuvad ainult mahtudest, mida veekihiest välja pumbatakse.

Tasu peaks olema piisav keskkonnaeesmärkide saavutamisele kaasa aitamiseks. Veepoliitika raamdirektiivi kohaselt peab Eesti saavutama põhjavee hea seisundi aastaks 2015. Põhjavee hea seisund tähendab seda, et põhjavee keemilises koostises ei ole toimunud inimtegevusest põhjustatud olulisi muutusi, põhjaveevoolusuund ei ole põhjustanud soolase vee sissetungi põhjaveekihti, põhjaveetaaseme alanemine ei ole põhjustanud teiste ökosüsteemide (järved, jõed, allikad, sood, metsad) seisundi halvenemist ning põhjavett ei pumbata veekihiest välja rohkem kui on hinnatud põhjaveevaru.

Rakendamine

Vastavalt iga vee erikasutuse liigi kohta tehtud ettepanekutele.

Tegevus: kujundada põhjaveekihtide tasumääradele sobiv tase nii keskkonnanõuetest kui ka majanduslikest aspektidest lähtudes.

Ettepanek 1. Tõsta kaevandustest väljapumbatava põhjavee hinda kuni see saavutab vastava eksploateeritava veekihi vee erikasutuse tasumäära, näiteks põlevkivi kaevanduste korral samale tasemele Ordoviitsiumi põhjaveekihi vee erikasutuse tasumääraga.

Vajaduse põhjendus I

Kaevandamisega kaasneb põhjavee taseme alandamine ja drenivee ärajuhtimine pinnaveekogudesse. Põhjaveekihtide vee kasutamine on hetkel kõrgemalt tasustatud kui samast kihist põhjavee väljapumpamine kaevandamisel. Samas mõjutab alanduslehtri teket peamiselt väljapumbatava põhjavee kogus. Vee erikasutusõiguse tasud kaevandustest vee väljapumpamise eest on hetkel oluliselt madalamad (keskmiselt 60% kaevandusvee puhul vastava põhjaveekihi tasumäärast), kui samast kihist põhjavee võtmise eest muudel eesmärkidel, mistõttu ei kompenseerita võrreldavalt põhjavee suurtes mahtudes väljapumpamisega tekitatud mõju keskkonnale.

Kaevandustest vee väljapumpamise tõttu on halvas seisundis Ordoviitsiumi Ida-Viru põlevkivibasseini põhjaveekogum ja ohustatud Ordoviitsiumi Ida-Viru põhjaveekogumi hea seisund. Kõige ulatuslikumalt mõjutab inimene looduslikku veeringet läbi põlevkivi kaevandamise Ida-Virumaal. Keskkonnaagentuuri koostatud põhjaveevaru bilansi järgi oli Eesti summaarne põhjaveevõtt 2012. aastal 746 000 m³ ööpäevas. Sellest 620 000 m³ ööpäevas moodustas vee väljapumpamine kaevandustest ja karjääridest, millest omakorda 573 000 m³ ööpäevas pumbati välja just Ida-Virumaa kaevandustest ja karjääridest. Eesti Geoloogiakeskus OÜ 2005 koostatud töö kohaselt moodustab kogu kaevandustest väljapumbatava vee põhjavesi. Seega moodustab põhjavee väljapumpamine Ida-Virumaa kaevandustest ja karjääridest 76,4% kogu riigi põhjaveevõttust ning 92,4% kõikidest kaevandustest ja karjääridest väljapumbatavast veest. Mäetöödega otseselt rikutud ala looduslik põhjaveevaru (kui ala oleks senini looduslik) oleks olnud kuni 100 000 m³ ööpäevas. Ida-Virumaa põlevkivi kaevanduste ja karjääride korral pumbatakse vett välja ühest (Ordoviitsiumi) põhjaveekihiest, riigi ülejäänud veevõtt toimub aga hajutatult üle kogu riigi territooriumi ning erinevatest veekihtidest.

Vee väljapumpamine põlevkivi kaevandustest avaldab negatiivset mõju ka kaevandusi ümbritsevatel aladel. Põhjavee pideva väljapumpamise tulemusena on kaevanduste ümber kujunenud ulatuslikud põhjaveekihtide veetasemete alanduslehtid, millest on mõjutatud nii inimeste madalad kaevud, Kurtna maastikukaitseala järved kui Ramsari alana arvele võetud või Natura2000 nimekirja kantud märgalad.

Ordoviitsiumi põhjaveekihi veetaseme alanemise tõttu suureneb surve ka alumistele Ordoviitsiumi-Kambriumi ja Kambriumi-Vendi põhjaveekihtidele, kuna madalate kaevude kuivaks jäämisel tuleb rajada uued, sügavamad kaevud. Sügavamal asuvad veekihid on aga piiratud või praktiliselt taastumatu veeressursiga. Põhjavee riikliku seire raames on juba täheldatud Ordoviitsiumi-Kambriumi ja Kambriumi-Vendi veekihtide vee kloriidioonide sisalduse suurenemist, mis annab märku soolase vee sissetungist põhjaveekihti (põhjavee liigvähendamine). Kaevandamise tõttu on suurenenud ka alumiste põhjaveekihtide saastumise risk, sest põhjavee reostuskaitstus on kaevandatud aladel vähenenud.

Lisaks on vaba hapniku juurdepääs seni vee all olnud kivimites põhjustanud püriidi oksüdeerumise, mis omakorda on põhjustanud sulfaatide sisalduse suurenemise kuni tuhandete milligrammideni liitris (sulfaatide piirsisaldus joogivees on 250 mg/l). Samuti sisaldab põhjavesi kaevandustes 1-aluselisi fenole, naftasaadusi, benseene ja PAH-e. Seetõttu on ka juba aastakümneid tagasi veega täitunud kaevanduste vee kasutamine joogiveevarustuseks liigsuurte riskide tõttu põhimõtteliselt võimatu.

Rakendamine I

Kaevandustest väljapumbatava vee tasumäär ühtlustatakse üleminekuaja jooksul Ordoviitsiumi põhjaveekihi vee erikasutuse tasumääraga.

Ettepanek 2. Tõsta karjäärdest väljapumbatava põhjavee vee erikasutuse tasumäära, kuni see on jõudnud 70% eksploateeritava põhjaveekihi (näiteks põlevkivi korral Ordoviitsiumi põhjaveekihi, kruusa puhul Kvaternaari põhjaveekihi) vee erikasutuse tasumäärani.

Vajaduse põhjendus II

Karjäärdest väljapumbatava põhjavee negatiivne mõju keskkonnale on suurem kui olmeveeks väljapumbatava põhjavee negatiivne mõju keskkonnale. Võrdse kohtlemise aspektist ei ole õigustatud karjäärdest väljapumbatavale veele ligikaudu kolm korda madalamate vee erikasutusõiguse tasumäärade rakendamine. Kuna karjäärdest pumbatakse siiski osaliselt välja ka vihmavett, Aidu põlevkivi karjäärist näiteks 19%, lubjakivikarjäärdest keskmiselt 33%, siis seda asjaolu arvestades ei peaks karjäärdest välja pumbatava vee erikasutuse tasumäär olema võrdne vastava põhjaveekihi vee erikasutuse tasumääraga, vaid kokkuleppeliselt 70% sellest. Samas tuleb arvesse võtta, et karjäärdest väljapumbatav vihmavesi ei saa enam minna põhjaveekihi toiteks, kuna see juhitakse mujale. Lisaks avaldab karjäärdest puhul siiski olulist negatiivset mõju keskkonnale põhjaveekihi alanduslehtri tekitamine.

Rakendamine II

Karjäärdest väljapumbatava vee tasumäär tõstetakse üleminekuaja jooksul 70%ni (võttes arvesse, et hinnanguliselt 30% keskmisest väljapumbatavast veest on sademevesi) vastava põhjaveekihi vee erikasutuse tasumäärast.

Võimalik lisategevus: võimaldada karjäärdest puhul juhtumipõhiselt sademevee osatähtsuse arvesse võtmist, kui osatähtsuse määramiseks on läbi viidud uuring hüdroteoloogilisteks uuringuteks litsentsi omava asutuse poolt.

Ettepanek 3. Lisanduv meede karjäärdest ja kaevandustest väljapumbatava vee puhul

Meetme sisu: peatada vee erikasutustasu tõus karjäärdest ja kaevandustest väljapumbatavale veele 2016. a tasemel (või tõsta tasu igal aastal 3%), kui kaevandaja on võtnud kasutusele keskkonnamõju vähendavad meetmed (vt ka lisa 2).

Vajaduse põhjendus III

Motiveerida vee erikasutusõiguse tasu kaudu kaevanduste ja karjäärdest keskkonnamõju vähendada ka muude meetmete kaudu, lisaks väljapumbatava vee koguse piiramiseks võimaluste leidmisele. Keskkonnakaitseliste lisameetmete rakendamiseks hetkel motivatsioon puudub, kuna need ei pruugi vähendada väljapumbatava vee kogust, ehkki võiksid olla olulise keskkonnamõju vähendava toimega, tasu makstakse aga kogusepõhiselt.

Rakendamine III

Kaevanduste ja karjäärdest korral tuleb meetme rakendamiseks teha põhjaveevaru arvutus. Selle töö raames tehakse ettepanekud ka meetmete kohta ja tõendatakse arvutustega meetmete tõhusust. Meede peab tagama põhjavee hea seisundi säilimise, st põhjavee hea seisund ei tohi olla ohustatud ja põhjavesi ei tohi sattuda halba seisundisse. Põhjaveevaru tööle, sh põhjavee hea seisundi säilitamise meetmetele annab hinnangu põhjaveekomisjon. Meetme rakendamise järel säilib sellest karjäärdest/kaevandusest väljapumbatavale veele kehtiv tasumäär kokkulepitud tasemel.

Muudatuse selgitus III

Meetmete kirjeldused kehtestatakse õigusaktis, nt määrusega. Vastavate meetmete rakendamisel tasumäärade tõus vastava loa alusel väljapumbatavale veele peatub või tõus on nt ~3%. Veeseaduse § 12 kohaselt tuleb põhjaveevaru hinnata juhul, kui vett pumbatakse ööpäevas rohkem kui 500 m³. Sellest hoolimata ei ole kaevandused täna põhjaveevaru hinnanud. Tegelikult peaksid kõik kaevandused hakkama seadust täitma ja hindama enne tegevuse alustamist ja vee erikasutusloa saamist põhjaveevaru. Sellisel juhul teaksime, kui palju kaevandus tohib üldse vett välja pumbata nii, et säilib põhjavee hea seisund. Ettevõtjad rakendavad meetmeid juba täna, nt hindavad põhjaveevaru, paigutavad puurkaevud asulas selliselt, et tekkiv alanduslehter oleks võimalikult lokaalse mõjuga ja ei moodustuks ühte suurt alanduslehtrit ning teevad seiret veevõtu mõju hindamiseks. Kokkuvõtvalt peaks aastast 2016 olema kaevandamise eelduseks, et piirkonnas on hinnatud põhjaveevaru. Seeläbi saab ettevõtja (kaevandaja) teada, kui palju vett ta üldse tohib välja pumbata nii, et säilib põhjavee hea seisund. Meetme rakendaja peab põhjaveevaru uuringuga tõendama põhjaveekomisjonile meetme positiivset keskkonnamõju.

Tegevus: Meetmete loetelu ja kirjeldused koostavad Keskkonnaministeeriumi ja põhjaveekomisjoni spetsialistid ning KMH, teadusasutuste ning ettevõtete litsentseeritud hüdrogeoloogia eksperdid omavahelises koostöös.

Ettepanek 4. tõsta Ordoviitsiumi-Kambriumi kihi põhjavee hind samale tasemele Kambriumi-Vendi tasumääraga ehk tõus 10 eur/1000m³ kohta.

Vajaduse põhjendus IV

Nii Kambriumi-Vendi kui ka Ordoviitsiumi-Kambriumi survelehed põhjaveekihtid on oma sügavuse tõttu käsitletavad kui taastumatud loodusvarad. Tasu ei tohiks suunata inimesi kasutama sügaval asuvaid veekihte (eelkõige O-Cm ja Cm-V veekihte). Nimetatud kihtide veevaru on põhimõtteliselt taastumatu ja nende veekihtide seisund on ohustatud soolase vee sissetungi pärast juba täna.

Rakendamine IV

Põhjaveekihtide hinnad ühtlustatakse Kambriumi-Vendi tasumäära tasemel.

Ettepanek 5. langetada joogiks kasutatava mineraalvee vee erikasutuse tasumäär samale tasemele ravivannimineraalvee vee erikasutuse tasumääraga.

Vajaduse põhjendus V

Mineraalveele peaks kehtima üks hind nii ravivanni kui joogiks kasutatavale mineraalveele. Täna kasutatakse mineraalvett väga vähe (33 m³ ööpäevas), mineraalveevarud ei ole defitsiitsed ja selline veevõtt ei takista ka keskkonnaeesmärkide saavutamist.

Rakendamine V

Põhjaveekihtide hinnad ühtlustatakse ravivannimineraalvee tasumäära tasemel.

Ettepanek 6. kaotada erandid ja tasustada veevõttu põllumajanduses, sh katmikalade niisutamiseks.

Tegevus: hinnata mõju ettevõtlustegevusele ja mõjutatud tootjate hulka, ette tuleb näha sobiv üleminekuaeg.

Ettepanek 7. kaotada tulevikus erand veekasutusele vee-energia saamiseks.

Tegevus: hinnata mõjutatud osapoolte hulka ning täpsustada tasustamise aluseks olevat keskkonnamõju ja kas/kuidas määrata vee-energia saamiseks kasutatavale veele tasumäär.

Ettepanek 8. Piirata vesiviljeluse sektori jaoks põhjaveevõtu vabastus Kvaternaari ja Devoni kihiga.

Vajaduse põhjendus VIII

Muudatus piiraks veevõtu inimtarbe jaoks olulistest kihtidest - nt Harjumaal on praegugi joogikõlbuliku põhjavee defitsiit, mille üheks oluliseks mõjuriks on kalakasvatused.

Rakendamine VIII

Analüüs muudatuse mõjust vesiviljelusele ja otsustamine, kas erandi piiritlemine on sobilik lahendus.

IV Veesaastetasud

1. ettepanek: suublakoefitsientide kehtiva süsteemi kaotamine ja asendamine siseveekogu seisundil põhineva koefitsientide süsteemiga, kus kehtivas seisundis veekogusse saasteainete heitmisele kehtestatakse kõrgem koefitsient.

Vajaduse põhjendus I

Kehtiva seadusega on kehtestatud tasumäära tõstvad koefitsiendid piiriveekogudele ja merele. Tulevikus peame liikuma kõigi veekogude hea seisundi saavutamise suunas. Saasteaine heitmine kesises seisundis veekogusse mõjutab selle veekogumi elustikku ja seisundit oluliselt enam ja vähendab veekogu isepuhastumisvõimet, mistõttu tuleb eraldi tähelepanu pöörata kesises või väga kehtivas seisundis veekogumite koormamisele saasteainetega. Sel eesmärgil võetakse kasutusele veeseisundiklassidele tuginev koefitsientide süsteem. Sarnaselt heitega merre, mille puhul

rakendatakse koefitsienti 1,5, tehakse ettepanek mitteheas seisundis veekogudesse saasteainete heitmisel rakendada koefitsienti 1,5. Mere puhul jääb kehtima merele kehtestatud koefitsient.

Rakendamine I

Suubla puhul, mille kaudu heidetakse saasteaineid mitteheas seisundis veekogusse või selle valgalale, rakendatakse saastetasu arvutamisel koefitsienti 1,5.

Muudatuse selgitus I

Iga suubla jaoks peaks veeloas olema määratud selle asukoht koordinaatidega. Kui asukohta täpselt määratud ei ole, tuleb see täpsustada. Asukoha ja suubla järgi saab määrata mõjutatud veekogu ning vastavalt selle veekogu veeseisundi klassile määrata, kas peab rakendama koefitsienti 1,5. Juhul kui saasteaineid heidetakse pinnasesse, saab aluseks võtta veekogumi, mille valgalal suubla asub. 2012. aasta andmete põhjal oleks muudatuse puhasmõju umbes 200 000 eurot (vt lisa 4).

2. ettepanek: Eristada ohtlikud veesaasteained kahte eraldi gruppi ning määrata neile erinevad tasumäärad.

1. Nimistu 1 ained, mida tuleb vältida (ülemineku-aeg heite lõpetamisele 3 aastat).

2. Nimistu 2 ained, mida tuleb vähendada (ülemineku-aeg heite vähendamiseks 10 aastat).

Muud ohtlikud ained, mis ei ole nimistus 1 või nimistus 2 – vajadusel kolmanda kategooria loomine. Kui selgub, et kõik ained on kaetud mõlema nimistuga, siis kolmandat kategooriat ei ole vaja.

Nimistu 1 ja nimistu 2 on kehtestatud VeeS § 26_5 lg 7 alusel. Lisaks on VeeS § 26_5 lg 10 alusel kehtestatud määrus nr 49, milles on kehtestatud ainete piirväärtused, mis laienevad heitvee kohta.

Vajaduse põhjendus II

Kehtiva seaduse järgi on kõigile ohtlikele veesaasteainetele kehtestatud ühtne kõrge tasumäär. Samas jaotatakse ohtlikud ained kahte nimistusse selle alusel, kui prioriteetne on nende heite vähendamine (nimistu 1 puhul peab heide lõppema 3 aasta pärast) ja kui ohtlike ainete tegemist.

Rakendamine II

Nimistule 1 ja 2 kehtestatakse eraldi tasumäärad, kusjuures nimistu 2 tasumäär on nimistu 1 tasumäärast madalam.

Tegevus: hinnata nimistutesse kuuluvate ainete koguseid ja mõju ettevõtjatele, selgitada välja, anda hinnang tasumäärade kehtestamiseks.

3. ettepanek: turba kaevandamisel veesaastetasude rakendamine heljumi ja pH (ja vajadusel teiste ainete) osas ja veeloa nõudmine sarnaselt teiste kaevandamistegevustega ja sarnastel alustel.

Vajaduse põhjendus III

2012. aastal maksid vaid 2 turbakaevandajat veesaastetasusid. Samas peaks veeseaduse alusel kaevandamisel ja vee ärajuhtimisel olema olema veeluba. Kuna turbatootmisel ei pumbata välja põhjavett, ei tasustata esialgu veevõttu. Samas kaasneb turba kaevandamisel vee ärajuhtimisega saasteainete juhtimine keskkonda, kuhu need ilma kaevandamistegevuseta suunatud ei oleks, st inimtekkelise tegevuse tagajärjel mõjutatakse keskkonda. Seetõttu peaks turba kaevandamisel ärajuhitavat vett tasustama samaväärselt muu kaevandamisega.

Rakendamine III

Turba kaevandajate teavitamine veeloa nõudest ning deklareerimise kohustusest ja veelubades seirataivate saasteainete määramine.

Muudatuse selgitus III

Karjääridest ja kaevandustest vee väljapumpamisel tasuvad ettevõtted veesaasteainete eest alates 0 kogusest. Sama põhimõtet tuleb edaspidi rakendada ka turba kaevandamisel. Edaspidi ei arvestata turba kaevandamise käigus ärajuhitava vee saasteainete piirväärtusi ja tasustamist sademevee piirväärtuste järgi.

Tegevus: analüüs tasustatavatest ainetest/aspektidest (pH) ja nende mõõtmise võimalustest koostöös Keskkonnaameti ja veeosakonnaga.

4. ettepanek: kehtestada vesiviljelussektoris veesaaste koguste määramiseks söödapõhine meetodika.

Vajaduse põhjendus IV

Peamiselt on vesiviljeluses kasutusel kolme tüüpi tehnoloogiad:

- 1) Läbivoolse süsteemiga kalakasvatus;
- 2) Retsirkulatsiooni- ehk vee korduvkasutuse süsteem;
- 3) Sumpkalakasvatus.

Käesoleval hetkel on retsirkulatsioonisüsteemi kasutatavatele kalakasvandustele rakendatav keskkonnatasu arvutamise meetodika välja töötatud sarnaselt reoveepuhastitele. Läbivoolse süsteemiga kalakasvatuse puhul arvutatakse keskkonda juhitud saasteainete kontsentratsioon kasvandusse sissetulevast ja kasvandusest väljuva vees sisalduvatest saasteainete vahest. Kasvandusest väljuvast veest arvutatakse maha sissetulnud vee saasteainete kontsentratsioon ning korrutatakse kasvandust läbinud kvartaalse veehulgaga, selle alusel saadakse keskkonda juhitud saasteainete kogus. Probleemne on korrektsete saasteainete analüüsitulemuste välja selgitamine. Praegune praktika on, et võetakse ühekordne punktproov ja saadud tulemuste põhjal arvutatakse kogu kvartalis keskkonda juhitud saasteainete kogused. Seetõttu oleneb saastetasu oluliselt, mis hetkel proov on võetud (kalade söötmise, basseini puhastamise või nii-öelda kasvanduse „puhke hetkel“). Vesiviljelejate võrdseks kohtlemiseks tuleb välja töötada söödakasutuse alusel saasteainete heidet ühtsetel alustel hindav meetodika.

Rakendamine IV

Metoodika väljatöötamine tellitakse olemasoleva AquaConsult uuringu põhjal eksperdilt ja selle alusel arvutatakse edaspidi saasteainete heide keskkonda.

5. ettepanek: veesaasteainete tasumäärade ülevaatamine lähtuvalt nende ohtlikkusest ja heidetavate koguste vähendamise vajadusest, samuti veeteenuse kulude katmise vajadusest.

Vajaduse põhjendus V

Kõige kõrgemalt tuleks tasustada ohtlike ainete keskkonda juhtimist, sest nendest on raske vabaneda ja nad akumulieruvad elusorganismides. Samuti, kui sellised ained on keskkonda sattunud, on nende eemaldamine keskkonnast ka kõige kallim, näiteks tuleb asuda töötleva veekogude setteid, pinnast vms, kus need ohtlikud ained sisalduvad. Tihti on puhastus seotud mitmesuguste keemiliste ja bioloogiliste protsessidega ja võtab aastaid aega.

Vähem ohtlikud on lämmastiku ja fosforiühendid, ent samas on need keskkonna seisukohast probleemsed, sest nende tõttu tekkib palju soovimatuid ja kõigile nähtavaid tagajärgi - näiteks veekogud kasvavad kinni, meres hakkab vohama sinivetikas, järvedest saab hapnik otsa, sest taimestikku kasvab liiga palju.

Need nähtused pole otseselt ohtlikud, kuid rikuvad looduslikku tasakaalu väga suures ulatuses. Lisaks on nende ainetega seotud mitmete konkreetsete keskkonnalaaste eesmärkide saavutamine: näiteks on Eesti lubanud vähendada Läänemere suunatavate fosfori koguseid 400 tonni võrra ja lämmastiku koguseid 2000 tonni võrra. Lämmastiku ja fosfori võrdluses on kahest olulisim fosfor, sest see aine määrab kõikide bioloogiliste protsesside toimumist ehk ta on nn limiteeriv tegur. Lämmastikku võib olla rohkem või vähem, aga kui fosforit pole, siis taimestik ei kasva ja probleemid ei ilmne, isegi siis kui lämmastikku on palju. Samas esineb veel keerulisi aspekte, mida arvesse võtta, näiteks järvede korral tuleb jälgida fosfori ja lämmastiku suhet, kui see läheb paigast ära, siis igal juhul hakkavad toimuma negatiivsed protsessid.

Keskkonna- ja ressursikulud saab siduda reaalsete investeeringukuludega, st kuludega, mida peab tegema selleks, et keskkonnaseisundit parandada või hoida hea seisundis.

Näide: Investeeringuid või kulusid veemajanduse olukorra hoidmiseks või parandamiseks võib olla järgmise 10-15 aasta jooksul ca 2-3 miljardit eurot (täpsustatakse). Kui järgmise kümne aasta jooksul peab kulutama veekaitseks 2 miljardit eurot, siis see teeb aastas umbes 200 miljonit eurot. See võiks väga lihtsustatult olla ka järgnevatel aastatel aastas tekkivate keskkonnakulude maht. Selle alusel saab hinnata, kas keskkonnatasude, ELi ja erainvesteeringute abil need kulud ka kaetakse või kui suure osa peaks keskkonnakulud üldse katma. EK nõuab, et peame liikuma kulude katmise suunas, tagama, et kõik veekasutajad panustaksid iseenda tekitatud keskkonnakulude katmisse. Ei nõuta 100% kulude katmist, nõutakse, et need, kes kahju tekitavad ja kulusid põhjustavad, peaksid ka neid kulusid hüvitama.

Hiljuti lõpetati sellise kulude katmise (keskkonna- ja ressursikulude katmise) hindamine peamiste veekasutusviiside ja veeteenuste lõikes. Need hinnangud võtavad arvesse kõiki kulusid, sh ka keskkonnakulusid (mis on täna võrdelised keskkonnatasudega). Selle tulemusena on tulemused järgmised:

Veeteenus ja -kasutus	Kulude katte tase (CRR)
<i>Veeteenus => Veeteenuse kulude katte tase (CRR)</i>	
Tsentraalne veevõtt, töötlemine ja jaotamine (ÜV)	CRR=36%
Majapidamised	CRR=33%
Tööstus	CRR=68%
Põllumajandus	CRR=95%
Tsentraalne reovee kogumine kanalisatsiooni ja puhastamine ning heitvee suublasse juhtimine (ÜK)	CRR=34%
Majapidamised	CRR=31%
Tööstus	CRR=55%
Põllumajandus	CRR=83%
Veevõtt väljaspool ÜV'd	CRR=98%
Majapidamised (sh olme)	CRR = 97%
Tööstus	CRR = 100%
Põllumajandus	CRR = 100%
Veeheide väljaspool ÜK'd	CRR = 66%
Majapidamised (sh olme)	CRR = 85%

Veeteenus ja -kasutus	Kulude katte tase (CRR)
Tööstus	CRR = 49%
Põllumajandus	CRR = 23%
Muud olulised veeteenused	Hinnanguliselt on antud veeteenuse finants- ja keskkonnakulud 80% ulatuses kaetud, samas teenusega seonduvad ressursikulud on enamikus katmata.
Hüdro-energeetikaga seonduv paisutamine	
Muu paisutamine	
Muud ülalnimetatud veeteenused	
Olulised veekasutusviisid (mitte veeteenused) => Adekvaatne panus veekasutusse (keskkonna- ja ressursikulud, va vee erikasutusõiguse tasu ning saastetasu)	
Põllumajanduslik hajukoormus (loomkasvatushooned)	CRR=0%, keskkonnakulude maht 57,4 miljonit eurot
Põllumajanduslik hajukoormus (kuivendussüsteemid)	CRR=0%, keskkonnakulude maht 309,8 miljonit eurot
Muud olulised veekasutusviisid	Suur osa keskkonna- ja ressursikuludest katmata.

CRR näitab kaetud kulude protsenti – kui suur osa kuludest on kaetud ja kui suur osa katmata. Selleks, et tagada 100% kulude katmist, on vaja, et kõik kasutajad maksaksid rohkem näiteks vee saastetasu või ressursitasu, sest muidu ei saa vajalikke meetmeid rakendada. Need arvutused põhinevad suuresti just meetmetel.

Rakendamine V

Hinnata kulude katmise vajadust veesaastetasude ja vee erikasutusõiguse tasude abil. Sobiva meetodika väljatöötamine uue perioodi jooksul.

V Välisõhu saastetasud ja CO2

- ettepanek:** kujundada ümber saasteainete hierarhia vastavalt Reach määrusele ja CLP-le tuginevatele ohtlikkuse klassidele ning jagada saasteained vastavalt ohulausetele nelja gruppi. Kujundada gruppidele ohtlikkuse alusel tasumäärad.

Vajaduse põhjendus I

Euroopa Liidu tasandil on kehtestatud välisõhu saasteainete heitele vähendamise eesmärgid, mis tuleb aastaks 2020 täita. Ka Eestis tuleb välisõhu saasteainete jaotus üle vaadata lähtuvalt nende tervisemõjust ja riiklikust saasteaine koguse vähendamise eesmärgist. Kehtivate saastetasude puhul esinevad mitmed küsitavused seoses saasteainete ohtlikkuse ja tasumäära omavahelise seosega.

Rakendamine I

Välisõhu saasteained jaotatakse vastavalt saasteainele määratud ohulausetele (rangeim ohulause) ohtlikkuse gruppi, millele on määratud tasumäär. Ettepanek eeldab LOÜ-de summaarse arvestuse asemel konkreetsete ainete arvutamisele üleminekut ning lubades nende eraldiseisvat kajastamist. Muudatusega seonduvat halduskoormuse kasvu tuleb hinnata. LOÜde puhul võib osutada vajalikuks ka teatud valdkondades ainete summaarse grupi deklareerimise võimaluse jätmine.

Muudatuse selgitus I

REACH ja CLP on koostatud Euroopa Komisjoni poolt ja nende koostamise eeltööna on läbi viidud põhjalikud uuringud saasteainete mõjust inimtervisele. Saasteainete mõju põhjal on koostatud ohulaused, mis iseloomustavad saasteaine välismõju. Saasteainete uus jaotus tõstab kõige kõrgemalt

tasustatud gruppi Euroopa ja Eesti jaoks prioriteetsed saasteained, mille heidet peab vähendama ning mille heite vähendamiseks suunatakse ettevõtteid investeerima nii rangemaid piirnorme kehtestades (THS) kui ka saastetasude läbi.

Muudatus mõjutab olulisimalt CO, PM_{2,5} ja PM₁₀ tasustamist. 2015. a kehtib CO-le tasumäär 7,7 eur/t, mis peaks uue jaotuse korral (IV grupp) olema oluliselt kõrgem. Uue grupeeringu rakendamise järel motiveeritakse CO teket vähendama ja põletusprotsesse tõhustama, kuna CO tekib peamiselt ebatäielikul põlemisel, st ettevõtte tõstab CO heidet vähendades ka protsessi efektiivsust. Tasumäära kehtestamisel nähakse ette üleminekuageg vastava grupi tasumääradele.

PM_{2,5} ja PM₁₀ peab edaspidi hakkama seirama ning nende koguseid arvutama tahketest osakekest eraldiseisvalt. Mõlemad osakeste grupid kuuluvad uue jaotuse järgi IV gruppi ehk nende tasumäär peaks olema oluliselt kõrgem tahkete osakeste tasumäärast.

Tegevus: hinnata muutunud tasumäärade alusel saastetasude suurust ning olulisemaid mõjusid käitistele, sh mis on aktsepteeritav mõju ja kui pikk on üleminekuageg.

2. ettepanek: paigutada H₂S II grupi asemel IV gruppi, kuna sellega on seotud hulgaliselt kaebusi lõhna tõttu.

Tegevus: eraldi selgitada, miks H₂Si käsitletakse kõrgeima ohtlikkuse tasemega grupis.

3. ettepanek: arvesse võtta heitekohta tervisemõjude aspektist ehk eristada saasteainete heite hinda asustustiheduse (sanitaarkaitsetsooni) alusel – vaadata üle (ja kaotada?) kehtivad koefitsiendid.

CO₂ tasu alternatiiv 1: CO₂ tasu indekseerimine EL ETS hinna suhtes ja selle alla kuuluvate käitiste vabastamine CO₂ tasu maksmisest.

Muudatuse selgitus

Kauplemisüsteemi kuuluvatel ettevõtetel ei tuleks sooja eest seda maksu maksta ning ETS välistele ettevõtetele võiks see tasu olla sõltuv CO₂ hinnast (eeldusel, et suudetakse luua vähe koormav viis selle arvutamiseks).

CO₂ alternatiiv 2: CO₂ tasu jätmise 2 euro tasemele ning EL ETS alla kuuluvate käitiste vabastamine selle maksmisest.

Tegevus: 2 euro tasemele jätmise korral kaotab riik hinnanguliselt 3 mln eurot aastas, kuid ei koorma liialt väikesi katlamaju. Indekseerimise korral on süsteem sarnane ETSile ehk loogiliselt paremini adutav. Analüüsida tuleb mõlema süsteemi mõjusid ja indekseerimisega kaasnevad halduskoormust.

VI Jäätmete kõrvaldamise tasud

Probleemiks on põlevkivi kaevandamise ja töötlemise jäätmete suur maht, mis lähiajal ei vähene, samuti ringlussevõtu edendamise vajadus.

1. ettepanek: tõsta enamikku jäätmetasusid keskmiselt 3-5% aastas.

2. ettepanek: tõsta poolkoksi ladestamise tasu ennaktempos, st rohkem kui 5%.

Vajaduse põhjendus

Põlevkiviõli tootmisel tekkivad peamine ohtlik jääde on poolkoks. Vastavalt keskkonnatasude seadusele tõuseb ka põlevkivi poolkoksi saastetasumäär aastatel 2010–2015 lend- ja koldetuhaga samale tasemele (2,98 euro/tonn). Poolkoksi ladestamisele kehtestatud saastetasu mõjutab otseselt vaid põlevkiviõli tootjaid. Poolkoksi taaskasutatakse valdavalt vanade poolkoksiprügilate sulgemisel. Samas oleks poolkoksi võimalik märkimisväärses koguses kasutada tsemendi tootmisel, asendades ja säästes nii looduslikku lubjakivi või põlevkivi. Põlevkivi poolkoksi osas on tootmisettevõtetel alternatiiviks eelkõige tehnoloogia muutmine, ehk tahke soojuskandja lahenduse rakendamine, mille tulemusel väljub protsessist sisuliselt põlevkivituhk (samas emiteeritakse ka rohkem CO₂). Lisaks on poolkoksi võimalik nähtavas tulevikus kasutada tsemenditööstuses, ka elektrijaamade lisakütusena, näiteks kivisöe põletamise korral 'lahjendajana'.

Arvestades nii põlevkivi poolkoksi tunduvalt suuremat keskkonnaohtlikkust, võrreldes põlevkivi koldetuhaga, ning võttes arvesse vajadust motiveerida poolkoksi taaskasutamist eeldatava põlevkiviõli tootmiskahtude planeeritava kasvu juures põlevkiviõli tootmisel ja/või üleminekut täiendatud galoter-tehnoloogiale, mille tahke jääde kvalifitseerub põlevkivi koldetuhaks ning loobuda kiviter-tehnoloogiast, kus õlitootmise tahke jääde kvalifitseerub põlevkivi poolkoksina, on põhjendatud poolkoksile põlevkivi koldetuhaga võrreldes kõrgema saastetasumäära kasvutempo kehtestamine.

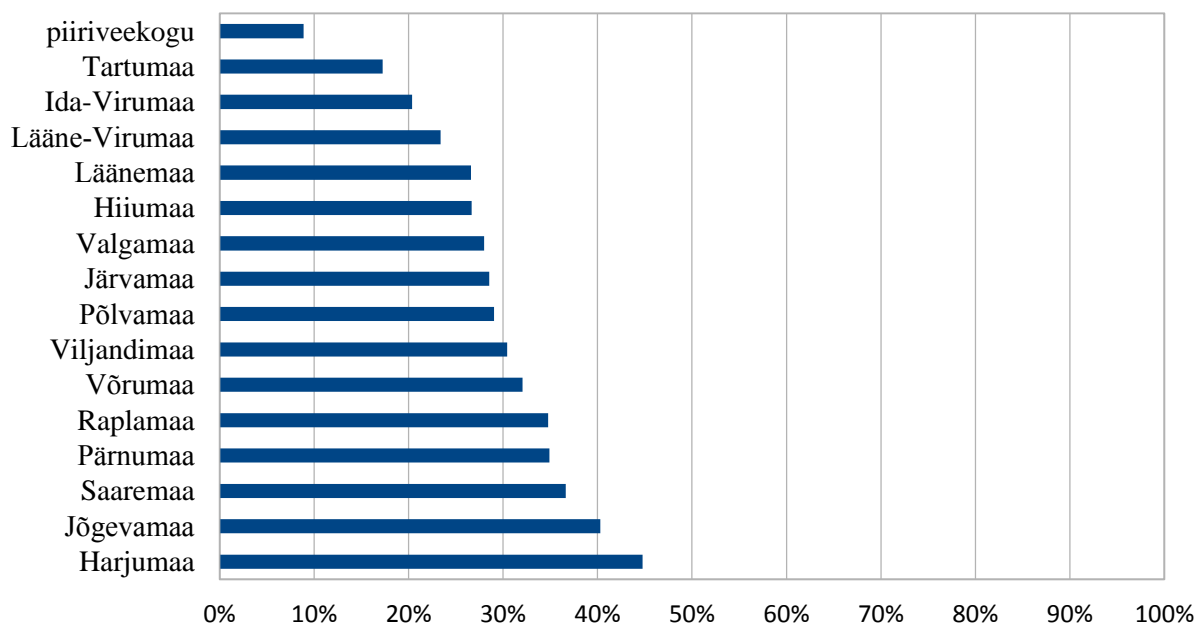
Muudatusettepanekut tuleks kaaluda põlevkivitööstuse summaarse keskkonnatasude koormuse kontekstis, motiveerimaks a) tsemenditootmist ja b) poolkoksi taaskasutust elektrijaama lisakütteinena.

Seega on ettepanek perioodil 2016–2020 tõsta poolkoksi ladestamisele kehtestatud saastetasu kiiremas tempos kui 5%, suunamaks innovatsiooni põlevkivituha suuremahuliseks taaskasutamiseks.

Tegevus: tasumäärade hierarhia selgitamine ja seostamine keskkonnamõjudega või majandusliku motivatsiooniga. Põlevkivitööstuse kontekstis peab silmas pidama, et ladestamise saastetasu on vaid üks osa kõikidest keskkonnatasudest, mis tervikuna tootmiskulude kaudu toote hinnas kajastuvad, ja et see tasu suunaks just tehnoloogilist innovatsiooni läbi viima.

Lisa 1. Ehitusmaavarade kaheosalise tasu vajaduse ja muudatuse mõju analüüs

Maakond	Aastamäärast kaevandatud
Harjumaa	44,75%
Jõgevamaa	40,30%
Saaremaa	36,62%
Pärnumaa	34,89%
Raplamaa	34,77%
Võrumaa	32,05%
Viljandimaa	30,42%
Põlvamaa	29,04%
Järvamaa	28,52%
Valgamaa	28,00%
Hiiumaa	26,68%
Läänemaa	26,59%
Lääne-Virumaa	23,36%
Ida-Virumaa	20,36%
Tartumaa	17,24%
piiriveekogu	8,86%
Eesti keskmine	28,90%

Protsentuaalne kaevandamise keskmine aastamäära kasutamine

Lisa 1 jätk (a). Ehitusmaavarade kaheosalise tasu analüüs 2016. aastal 2015. a tasumäärade alusel ja 2013. a reaalseste koguste põhjal

Eeldused:

- 1) Aluseks on võetud KLIS-i 2013. a väljavõtte maavarade osas seisuga 30.01.2014.
- 2) Analüüsis ei arvestata allpool põhjaveetaset rakendamise kaevandamisõiguse tasu koef-i 0,5. *KeTS § 9 (5) Liiva ja kruusa kaevandamise korral allpool põhjaveetaset rakendatakse kaevandamisõiguse tasu arvutamisel koefitsienti 0,5. - kehtetu alates 01.01.2015.*
- 3) Tasumäärad alates 01.01.2015

Jrk nr	Maavaraliik		Mõõtühik	1.01.2015
1.	Dolokivi	Täitepinnas	m ³	0,8
2.		Madalamargiline	m ³	1,11
3.		Kõrgemargiline	m ³	2,02
4.		Tehnoloogiline	m ³	3,34
5.		Viimistlusdolokivi	m ³	2,48
6.	Kruus	Täitepinnas	m ³	0,6
7.		Ehituskruus	m ³	2,16
8.	Liiv	Täitepinnas	m ³	0,33
9.		Ehitusliiv	m ³	1,38
10.		Tehnoloogiline liiv	m ³	1,72
11.	Lubjakivi	Täitepinnas	m ³	0,87
12.		Madalamargiline	m ³	1,25
13.		Kõrgemargiline	m ³	2,02
14.		Tehnoloogiline	m ³	2,07
15.		Viimistluslubjakivi	m ³	2,72
16.	Savi	Keraamika- ja keramsiidisavi	m ³	0,65
17.		Raskelt sulav savi	m ³	1,20
18.		Tsemendisavi	m ³	0,65

- 4) MAAVARA KAEVANDAMISE TASU=Kaevandamisõiguse tasu (KÕT) + väljamistasu (VT)
- 5) Kaevandamisõiguse tasu /VÄLJAMISTASU=20/80 (proportsiooni analüüsitakse edaspidi)
- 6) Kaevandamisõiguse tasu lubatud keskmine aastamäär (IV kv kesk aastamäär)*2015 tasumäär*0,2 (vastavalt KÕT/VT proportsioonile)
Kui loas ei ole määratud lubatud keskmist aastamäära, siis kasutatakse lubatud maksimaalset aastamäära.
NB! Analüüsi aluseks on loas märgitud keskmine või maksimaalne aastamäär MaaPS alusel. *Alus maapõueseadus § 26 lg 1, 3, 4.*
Muudatuse reaalset rakendamisel alates 2016 võetakse aluseks arvutuslik keskmine aastamäär (kaevandatav varu/ loa kehtivus või olemasolevate lubade puhul kaevandada jääv varu/ aastad loa kehtivuse lõpuni). See on vajalik selleks, et püsitasu maksaksid kõik võrdsetel tingimustel, mitte lähtuvalt loas märgitud hinnangust majandustegevusele.
NB! 2013. a andmete põhjal ei ole 7 loa puhul ära määratud ei lubatud keskmist aastamäära ega ka lubatud maksimaalset aastamäära (mõlemad 0).
- 7) VÄLJAMISTASU=2013. a kogus*2015 tasumäär*0,8 (vastavalt KÕT/VT proportsioonile)

Lisa 1 jätk (b). Analüüsi tulemused

1. Seisuga 30.01.2014 314 ehitusmaavara kaevandamise luba, nende omanikud on 113 ettevõtet. 314 loast 119 (37,9%; nende omanikud 28 ettevõtet; 241 rida) puhul on deklareeritud kogus (tasu) 0.
2. Kuni 31.12.2015 kehtib 95 luba (sh 34 luba, dekl kogus 0 m³), 01.01.2016 ja edasi kehtib 219 luba (sh 85 luba, dekl kogus 0 m³).
3. 2013.a deklaratsioonide põhjal oli kaevandatud ehitusmaavarade kogus kokku 5 919 977 m³ ja deklareeritud kaevandamisõiguse tasu 8 622 684,31 eur.
4. **2015.a tasumääradega (vana süsteem;100%) maavarade kaevandamisõiguse tasu 9 829 709 eur.**

Uus süsteem (MAAVARA KAEVANDAMISE TASU = Kaevandamisõiguse tasu (KÕT) + väljamistasu (VT))

Kaevandamisõiguse tasu (KÕT; 20%)= 11 812 018 eur

Väljamistasu (VT; 80%)= 7 863 768 eur

MAAVARA KAEVANDAMISE TASU KOKKU (uus süsteem)= 19 675 786 eur

Maavara kaevandamise tasu on ca 2 korda suurem kui 2015. a tasumääraga (vana süsteemiga) maavarade kaevandamisõiguse tasu. NB! Üks luba võib hõlmata mitut maavara (=ridade arv), st mitut KÕTi ja väljamistasu.

Tasusumma kasvu põhjused on järgmised:

- 1/3 lubadest deklareeris 2013. aastal 0, kuid edaspidi peab ka kaevandamistegevuseta lubade puhul maksma KÕTi.
 - Kaevandamistegevusega lubade puhul deklareeriti keskmiselt vaid 1/3 loas määratud keskmisest aastamäärast, st kas aastamäär on taotluses ülehinnatud või hetkel puudub vastav nõudlus. KÕT arvutati aga keskmise aastamäär alusel, mistõttu a) ettevõtte jaoks, kes kaevandas täpselt aastamäär koguse, on summaarne kaevandamise tasu sama kui vana süsteemiga; b) ettevõtte, kes kaevandas keskmisest aastamäärast enam, on kaevandamise tasu ühiku kohta sel aastal madalam kui vana süsteemiga; c) ettevõtte, kes kaevandas vähem kui keskmine aastamäär, maksab ühiku kohta rohkem tasu.
 - Kogu mäeeraldise väärtus koguse ja tasumäär alusel vana ja uue süsteemiga on sama.
5. Nende lubade puhasmõju, kus 2013. a deklareeriti kogus 0:
MAAVARA KESKKONNATASU = Väljamistasu 0 eur + Kaevandamisõiguse tasu (KÕT) = 4 662 314 eur Järelikult tegutsevate karjäärade puhul lisanduks 2015. a võrreldes kehtiva süsteemiga kokku 5,18 mln eurot.
 6. 2013.a kaevandati keskmiselt 20,05% keskmisest/max lubatud kogusest (analüüsis 513 rida, sh kogus 0). Kui kogus >0, siis kaevandati keskmiselt **37,82%** keskmisest/max lubatud kogusest (analüüsis 272 rida). Kogus=0 241 rida (st. väljamistasu 0)
 7. 15 loa puhul (18 rida) on 2013. a kaevandatud kogus > keskmine lubatud kogus, 2 loa puhul on 2013. a kaevandatud kogus > max. lubatud kogus.
 8. Vana vs uus süsteem: Need, kes realselt kaevandavad ca sama palju, kui keskmise/max kogus võidavad/kaotavad kõige vähem. Võidavad need, kes kaevandavad üle lubatud keskmise/max koguse.

Lisa 1 jätk (c). Ehitusmaavarade kaheosalise tasu riskide analüüs

Tugevused

- Kaevandamisõiguse andmine tagab riigile/KOVile pikaajalise püsiva tuluvoo - *vajalik arutelu tasandusfondi teemal.*
- Õiglane tulu karjääri avatuna hoidmisest tulenevate mõjude kompenseerimiseks ja teadvustamiseks - *ei pruugi kehtida kohalikuks tarbeks rajatud karjääride puhul.*
- Varustuskindluse põhimõtte vajaduspõhine rakendamine ja üleminek turu iseregulatsioonile.
- Kaevandamisloa taotlejat suunatakse põhjalikumale analüüsile kaevandamise koha ning mäeeraldise suuruse osas.
- Tasu funktsionaalsus kasvab: lisaks tõhusamale maavara kasutamisele motiveerimisele ja ebamõistlikku kasutust vähendavale funktsioonile suunatakse kaevandajat kaevandamistegevuse kiirust tõstma, kestust vähendama ja majanduslikult otstarbekat mäeeraldise asukohta ja varu kogust taotlema. *Kas võib tekkida probleem korrastamise teostamisega? - Aga kui kaevandatakse kiiresti välja, pakkumine on suur, hind madal, müüb ebamõistliku hinnaga ja korrastamine on tükeldatud. Probleem on juba praegu.*
- Väljamistasu ühiku kohta on väiksem ja fikseeritud osa on püsikulu, mistõttu on osaliselt tagatud kaevandamistegevuse suurem stabiilsus ning ettevõtte maksab suurema koguse väljamisel kehtiva süsteemiga võrreldes vähem - *õigeaegse kaevandamise ja suure nõudluse korral suurem tulu ettevõttele.*
- Uute kaevandamislubade taotlejate jaoks on loodud arvestatav motivatsioon tegevuse planeerimiseks turunõudluse järgi. Kui tekib ehitus, on hetkel suur nõudlus lubade järele, kuid tagantjärele ei pruugi olla piisavat nõudlust ja vajadust nende karjääride järele.
- Riigil on võimalik tõhusam järelevalve kaevandamistegevuse üle ning pahatahtliku tegevuse korral mingi osa nõutava tasu kättesaamine. Praeguse süsteemiga võib kaevandaja kuni järgmise markšeidermõõdistamiseni deklareerida 0 või väga väikesi kaevandatud koguseid ning minna pankrotti enne reaalse kaevandatud koguse eest tasu maksmist.

Nõrkused

- Kehtivate lubade puhul ei pruugi uue süsteemi mõju kaevandamistegevuse kiirusele koheselt avalduda - võib taotleda mäeeraldise varu koguse vähendamist.
- Tasu administreerimine muutub keerulisemaks. KKA koormus, KLIS muutused, uus arvutussüsteem, maksuameti süsteem.
- Ettevõtte kohandumisvõime turusituatsioonile reageerimiseks väheneb, juurde tekib jäikust kulude osas.
- Kehvas turusituatsioonis ettevõtte taotleb loa peatamist või üleandmist ja heas situatsioonis taas loa omandamist.
- Fikseeritud tasu kehtestamisega loapõhiselt võib tekkida õiguspärane ootus süsteemi kehtimajäämisele ning vahepealsed muudatused nõuavad pikka üleminekuaega.
- Uus süsteem ei lahenda korrastamistöde teostamiseks vajalike vahendite garantii probleemi.

Ohud

- Juriidilised takistused olemasolevate lubade puhul uuele süsteemile üleminekuks.
- Taotletakse maksimaalse kehtivusajaga kaevandamislube, et fikseeritud tasu oleks võimalikult madal ning kaevandada kiiremini, sellega saada majanduslik võit.
- Kaevandamisloa andja ei kontrolli piisava põhjalikkusega taotletava loa kehtivuse ja kaevandamisprojekti sisulist seost ja põhjendatust.
- Turg koondub suuremate tootjate kätte, tekib suur sisenemisbarjäär turule uute kaevandajate jaoks – see võib viia konkurentsini nõrgenemiseni - *sellel on ka positiivne konkurentsini puudutav külg: kaevandajateks selekteerivad tugevad firmad, mitte nii nagu praegu, et iga firma, kes luba taotleb selle ka talle positiivselt kulgeva menetluse korral saab. Eramaal saab ka kaevandada.*
- Seadusandja teeb vea fikseeritud osa proportsiooni või raha ajaväärtuse koefitsiendi valikul, mis toob kaasa ebasoovitavad majanduslikud tagajärjed kas riigile või ettevõtjatele.
- Väljamistasu muutus ei ole ka uue süsteemiga pikalt ette teada ning muutused ettevõtjatele ettenähtavad – *vaadata proportsioon ja kasvud üle 3aastase tsükli järel, ühepikkused tsüklid, mis on kooskõlas teiste keskkonnatasudega, võimaldab järeelhindamise arvestamist.*
- Enne kaevandamistegevuse algust võib olla tarvis teha pikemalt ettevalmistustöid, mistõttu osad kaevandajad on ebavõrdses seisus.

Lahendused

- Kehtivate lubade jaoks tuleb seada ülemineku periood 3 a (see on veel diskuteeritav: 3 või 5 aastat).
- Uutele lubadele püsitasu summa ajaväärtuse säilitamise arvutuses kasutatava inflatsioonikoefitsiendi ülevaatamine iga 3 a tagant (või iga 5 aasta järel?) .
- Seada ettevõttele nõue taotleda a) maksimaalset aastamäära, keskmine aastamäär kaob b) maksimaalset aastamäära, mis on seotud keskmise aastamääraga c) **kasutada loa põhjal arvatavat KKKAd, et tagada võrdne kohtlemine.**
- Vaadata fikseeritud osa proportsioon üle iga 5 a tagant – vastavalt broneerimisprobleemi lahendamisele ja majanduslikele eesmärkidele.
- Panna paika periood, mille järel vaadatakse üle väljamistasu, selle kasv, ning alused, millest lähtudes uueks perioodiks väljamistasud kehtestatakse. (see on diskuteeritav: 3 või 5 aastat, võiks ehk siingi olla 5 a?)
- Osa fikseeritud tasust laekub KOVile, osa REsse, kuid läbi tuleb rääkida tasandusfondi osa.
- Üleriigilised ja kohalikud maardlad – kas jäävad kehtima? Kui mitte, siis uus lahendus tasude laekumise jaotuse osas REsse, KIKi, KOVile (praegu koostamisel oleva MaaPS eelnõu järgi ei jää kehtima).
- Maakasutusõiguse taotlemiseks võimaldada aastast ettevalmistusperioodi ilma fikseeritud tasu maksmiseta – *samas peab olema tagatud võrdne kohtlemine, erandeid pigem mitte teha.*

Lisa 1 jätk (d). Kaheosalise ehitusmaavarade tasu rakendamise mõjude hinnangud 2015. a tasumäärade alusel erinevate proportsioonide juures

Proportsioon	Uus süsteem 2015- KÕT	2015- Väljamistasu (2013 kogus)	Uus süsteem 2015 KOKKU (2013.a kogus; rent kesk/max)	Vana süsteem 2015 (2013 kogus * tasu- määr)
20/80	11 812 018	7 863 768	19 675 785	9 829 709
15/85	8 859 013	8 355 253	17 214 266	9 829 709
25/75	14 765 022	7 372 282	22 137 304	9 829 709
30/70	17 718 027	6 880 797	24 598 823	9 829 709
10/90	5 906 009	8 846 738	14 752 747	9 829 709
20/80*	7 149 704	7 863 768	15 013 471	9 829 709
15/85*	5 362 278	8 355 253	13 717 531	9 829 709
25/75*	8 937 130	7 372 282	16 309 412	9 829 709
30/70*	10 724 556	6 880 797	17 605 353	9 829 709
10/90*	3 574 852	8 846 738	12 421 590	9 829 709

* Ei võta arvesse 0 kogusega deklaratsioone, KÕT arvutused loas määratud keskmise/max koguse alusel.

Lisa 2. Karjääride ja kaevanduste puhul keskkonnakaitseliste meetmete kirjelduste näidis

Võimalikud meetmed (see ei ole täielik loetelu) oleksid järgmised:

1. Allmaa kaevandustes tsentraalsete kommunikatsioonide rajamine kaevanduste sisese ventilatsiooni kaudu, mitte maapinnalt puuritud avauste kaudu. Sellisel juhul väheneb maapinnalt otse kaevandusse jõudva vee hulk ning väheneb ka väljapumbatava vee hulk.
2. Kaevandustest väljapumbatava vee juhtimine tagasi keskkonda selliselt, et see mõjutaks veeringet kõige vähem. Infiltratsiooni alade loomine põhjavee tagasijuhtimiseks veekihti. Meetme rakendamisel oleks negatiivne mõju põhjavee koguselisele seisundile väiksem.
3. Põlevkivi kaevanduste korral väljapumbatava vee juhtimine merre, mille looduslik sulfaatide sisaldus on suurem kui järvede ja jõgede sulfaatide sisaldus. Sellisel juhul ei mõjutataks kaevandustest väljapumbatavat vesi negatiivselt maismaa pinnaveekogude seisundit.
4. Settebasseinide rajamine, kus kaevandustest väljapumbatav vesi seisaks piisavalt pikka aega, et vees olev heljum settiks basseini põhja. Väheneks negatiivne mõju kaevandustest väljapumbatava vee suublatele.
5. Filtratsioonitõkete rajamine oluliste veehaarete toitealade, märgalade, järvede jmt ette. Meetme eesmärk oleks kaitsta nii põhjavee kogust kui ka keemilist seisundit teiselpool filtratsioonitõket.
6. Valida mäetööde suund selliselt, et muutunud hüdrogeoloogilistes tingimustes voolaks oluliste ökosüsteemide või veehaarete suunast võimalikult vähem põhjavett kaevandusse.
7. Teha mäetöid nt 100 sammuga ja täita iga kaevandatud ala koheselt vettpidava looduskeskkonnale ohutu materjaliga.

Lisa 3. Välisõhu saasteainete hierarhia uus grupeering

Grupp	Saasteained
I	Ammooniumhüdroksiid ja teised ohulauseid H310-H319 omavad kemikaalid
II	Vääveldioksiid, lämmastikdioksiid, vesiniksulfiid, tahked osakesed ja teised ohulauseid H330-336 omavad kemikaalid
III	Ohulauseid 370-373 omavad kemikaalid
IV	Peenosakesed, eriti peened osakesed, süsinikoksiid ja teised ohulauseid H340-H362 omavad kemikaalid

Kui saasteainena leviv kemikaal omab mitut ohulauset, rakendatakse klassifitseerimist selle ohulause alusel, mis annab kuuluvuse kõige suuremasse gruppi

Ohulauseid terviseohtude kohta

H310 Nahale sattumisel surmav

H311 Nahale sattumisel mürgine

H312 Nahale sattumisel kahjulik

H314 Põhjustab rasket nahasöövitust ja silmakahjustusi

H315 Põhjustab nahaärritust

H317 Võib põhjustada allergilist nahareaktsiooni

H318 Põhjustab raskeid silmakahjustusi

H319 Põhjustab tugevat silmade ärritust

H330 Sissehingamisel surmav

H331 Sissehingamisel mürgine

H332 Sissehingamisel kahjulik

H334 Sissehingamisel võib põhjustada allergia- või astma sümptomeid või hingamisraskusi

H335 Võib põhjustada hingamisteede ärritust

H336 Võib põhjustada unisust või peapööritust

H340 Võib põhjustada geneetilisi defekte

H341 Arvatavasti põhjustab geneetilisi defekte

H350 Võib põhjustada vähktõbe

H351 Arvatavasti põhjustab vähktõbe

H360 Võib kahjustada viljakust või loodet

H361 Arvatavasti kahjustab viljakust või loodet

H362 Võib kahjustada rinnaga toidetavat last

H370 Kahjustab elundeid <või märkida kõik mõjutatud elundid, kui need on teada>

H371 Võib kahjustada elundeid <või märkida kõik mõjutatud elundid, kui need on teada>

H372 Kahjustab elundeid <või märkida kõik mõjutatud elundid, kui need on teada> pikaajalisel või korduval kokkupuutel

H373 Võib kahjustada elundeid <või märkida kõik mõjutatud elundid, kui need on teada> pikaajalisel või korduval kokkupuutel

Ohulauseid ja ohtlike ainete loetelu vastavalt EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUSTELE (EÜ) nr1907/2006, 1272/2008, 790/2009 ja nende järgnevatele muudatustele, mis käsitlevad ainete ja segude klassifitseerimist, märgistamist ja pakendamist.

Lisa 3 jätk (a). Välisõhu saasteainete jaotumine uue grupeeringu järgi

I	II	III	IV
2-metoksü-1-metüületülatsetaat	SO2	Nikkel ja lahustavad ühendid, ümberarvutatuna nikliks	Süsinikmonooksiid
Etaanhape (äädikhape)	NO2	Elavhõbe ja ühendid, ümberarvutatuna elavhõbedaks	Plii ja anorgaanilised ühendid, ümberarvutatuna pliiks
	TO	Metanool (metüülalkohol)	Peened osakesed (PM10)
	NH4		Eriti peened osakesed (PM2,5)
	Arseen ja anorgaanilised ühendid, ümberarvutatuna arseeniks		Kaadmium ja anorgaanilised ühendid, ümberarvutatuna kaadmiumiks
	Dilämmastikoksiid		Benseen
	Raud(III)oksiid, ümberarvutatuna rauaks		Bensiin
	Karbanüülsulfiid		Epikloorhüdrin (1-kloro-2,3-epoksüpropan)
	Lämmastikmonooksiid		Etüülsellosolv (2-etoksüetanool, etüleenglükooletüüleeter)
	1-etoksü-2-propanool		Fenool (hüdroksübenseen)
	2-Butanool (sec-butüülalkoholid)		Lahustibensiin (nafta), kerge aromaatne
	2-Butanoon (MEK)		Ligroiin ehk toorbensiin
	2-butoksüetanool		Tolueen (metüülbenseen)
	2-butoksüetülatsetaat		Tööstusbensiin, hüdreeritud, kerge
	2-propanool (isopropüülalkohol)		Tööstusbensiin, hüdreeritud, raske
	Atsetoon (2-propanoon)		Tööstuslik lahustibensiin (nafta), hüdrosulfeeritud, raske
	Etüületsetaat (etüületanaat)		
	Isobutanool		
	Ksüleen (dimetüülbenseen)		
	Metüülsotsüanaat (MIC)		
	n-butanool		
	n-butüületsetaat		
	n-heptaan		
	n-pentaan		
	Stüreen (vinüületeen, vi-nüülbenseen)		

Lisa 3 jätk (b). Selgitused grupeeringu aluseks olevate määruste kohta

18.detsembril 2006 võttis Euroopa Ühendus vastu uue kemikaale reguleeriva määruse (EÜ) nr 1907/2006, mis käsitleb kemikaalide registreerimist, hindamist, autoriseerimist ja piiramist (inglise keeles *Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (REACH)*) ning millega asutati Euroopa Kemikaaliamet. REACH jõustus 1. juunil 2007. REACH-määrus on otsekohaldav ja seda rakendatakse samaaegselt kõikides liikmesriikides.

REACH kohustab kõiki tootjaid ja importijaid välja selgitama oma kemikaalide omadused ja need registreerima. Selleks peavad tootjad ja importijad, kes toodavad või impordivad ainet 1 tonn või rohkem aastas, esitama Euroopa Kemikaaliametile (Amet) registreerimistoimiku, mis sisaldab informatsiooni aine omaduste, kasutuse ja ohutusnõuete kohta.

Classification, Labelling and Packaging – CLP

Määrus, mis käsitleb ainete ja segude klassifitseerimist, märgistamist ja pakendamist (CLP) jõustus 20. jaanuaril 2009.

CLP-määruse II, III ja IV jaotist klassifitseerimise, märgistamise ja pakendamise nõuete kohta kohaldatakse **ainete** suhtes alates 1. detsembrist 2010 ja **segude** (valmististe) suhtes alates 1. juunist 2015. Uus määrus asendab järk-järgult hetkel kehtivad direktiivid 67/548/EMÜ ja 1999/45/EÜ, mis on üle võetud Eesti seadusandlusesse Sotsiaalministri 03. detsembri 2004. a määrusega nr 122 [☞](#) "Ohtlike kemikaalide identifitseerimise, klassifitseerimise, pakendamise ja märgistamise nõuded ja kord". Mõlemad direktiivid kaotavad kehtivuse 1. juunil 2015.

CLP-määrus toob Euroopasse uue ülemaailmse klassifitseerimise, märgistamise ja pakendamise süsteemi, mis töötati välja koostöös ÜRO globaalse harmoneeritud kemikaalide klassifitseerimise ja märgistamise süsteemiga (GHS). CLP-määrus aitab tagada, et ohtlike kemikaale kirjeldataks ja märgistataks ühtemoodi kogu maailmas ning aitab kaasa maailmakaubanduse harmoonilisele arengule ja piirangute järkjärgulisele kaotamisele. Töötajal ja tarbijal aitab CLP-määrus oluliselt vähendada segadust, võimalikke vigasid ja arusaamatusi, mis võivad tekkida, puutudes kokku erinevat tüüpi märgistamisega ning andmete edastamisega erinevat tüüpi pakenditel ja ohutuskaartidel.

Lisa 4. Veesaastetasude puhul veeseisundi klasside põhise koefitsiendi sisseviimise analüüs

I Veekogu seisundit arvestavate koefitsientide rakendumise analüüsi võrdlus kehtiva süsteemiga, lühikokkuvõte.

Analüüsi koostamise lähteseisukohad:

1) Alusandmed on 2012. a deklareeritud saasteainete kogused (loa kohaselt) ja tasud (loa kohaselt);

2) 2011. a veekogude seisund.

3) Koefitsiendid 2,5 - kui saasteaineid heidetakse kaitsmata põhjaveega pinnasesse;

1,5 - kui heidetakse merre;

1,2 - kui juhitakse merre süvalaskme kaudu

ja 1 - hea, väga hea seisund (veekogu)

1,5 - mitte hea seisund (veekogu).

Kui väljalasule vastavat koefitsiendid ei olnud (veekogu seisundit ei ole; ei ole 2,5, 1,5 (meri) ega 1,2), siis on arvestatud, et koefitsient on 1.

4) Kui on võimalik rakendada samal ajal mitut koefitsienti, siis rakendati neist suurimat.

5) Nõuetekohasuse koefitsient on 0,5.

Tulemused:

* Uute koefitsientide rakendamisel deklareeritaks (laekuks) saastetasu 219 117,83 eurot rohkem (2012. a deklareeriti 3 828 643 eur, uute koefitsientidega 4 047760 eur)

* Saastetasu vee, pinnase, põhjavee saastamise eest deklareerib 585 ettevõtet (2012. a).

* 84 ettevõtet peaksid uue süsteemi korral maksma rohkem saastetasu, 81 vähem ning 420 ettevõtet sama palju, kui praegu.

* 437 ettevõtte jaoks tooks uue süsteemi rakendamine kaasa saastetasu muutuse -2 kuni 2 eurot. Suurem muutus puudutab 148 ettevõtet.

Kaalutluskoht on koefitsiendi suuruses, praegu on tehtud analüüs 1,5ga.

Veesaasteaineid iseloomustavate tegurite ülevaade

Saasteaine	Tasumäär 2014	Olulisus	Peamine keskkonnamõju	Saaste vältimise võimalused	Keskonnatagajärgede kõrvaldamise võimalused	Keskonnatagajärgede kõrvaldamise kulukus
BHT7 (orgaanilised ained)	1420 eur/t	Väheoluline	Setete kuhjumine veekogudesse, veekogude veekvaliteedi ebasoodsad muutused	Lihtne, peamiselt bioloogiline protsess	Lihtsad, setete eemaldus	Madal
Fosforiühendid (Püld)	9241 eur/t	Oluline	Taimestiku kasv veekogudes, eutrofeerumine	Lihtne, sadestamine, bioloogiline protsess	Lihtsad, kuid laialdase leviku tõttu mahukas, taimestiku eemaldamine, setete eemaldamine	Keskmine
Lämmastikuühendid (Nüld)	2457 eur/t	Oluline	Taimestiku kasv veekogudes, atrofeerumine, joogivee kvaliteet	Keeruline, bioloogiline protsess	Keerukas	Kõrge
Heljum	502,66 eur/t	Väheoluline	Setete kuhjumine veekogudesse	Lihtne, sadestamine, setitamine	Lihtne, sete eemaldamine	Madal
Sulfaadid	6,77 eur/t	Oluline	Veekogude veekvaliteedi ebasoodsad muutused	Keeruline, keemiline protsess	Lihtne, setete eemaldamine	Keskmine
Ühealuselised fenoolid	20 272 eur/t	Vägaoluline	Toksilised taimestikule ja elustikule, bioakumuleeruvad	Keeruline, keemiline protsess/bioloogiline protsess	Keeruline, setete eeldamine, töötlus, füüsikalise-keemilised protsessid	Kõrge
Nafta, -saadused, õlid	3985 eurot	Vägaoluline	Toksilised taimestikule ja elustikule, bioakumuleeruvad	Lihtne, füüsikalise-keemilised protsessid	Keeruline, setete töötlus, füüsikalise-keemilised protsessid	Kõrge
Muud ohtlikud ained	18 309 eur/t	Vägaoluline	Toksilised taimestikule ja elustikule, bioakumuleeruvad	Keeruline, füüsikalise-keemilised protsessid	Keeruline, setete töötlus, füüsikalise-keemilised protsessid	Kõrge
pH	0,19 eur/ühik	Oluline	Veekvaliteedi ebasoodsad muutused	Lihtne, keemiline protsess	Keeruline, füüsikalise-keemilised protsessid	Keskmine